

O B R A Z L O Ž I T E V I N U T E M E L J I T E V
P R E D L O G A Z A K O N A O V O L I T V A H V D R Ž A V N I Z B O R

1. UVOD

2. KOMENTARJI K POSAMEZNYM ČLENOM

1. UVOD

Slovenija je zašla v globoko krizo upravljanja države in vodenja družbe, ki jo navzven zaznamuje vse večje nezaupanje državljanov v politične stranke in državne institucije. Podatki kažejo, da Državni zbor in vlado podpira manj kot četrtnina državljanov, pri tem pa moramo upoštevati, da je potrebno v anketah izraženo padajoče zaupanje državljanov v Državni zbor še razpoloviti, saj zaradi globoke razcepljenosti slovenske družbe en del državljanov podpira eno polovico Državnega zbora, drugi del drugo polovico.

To nezaupanje se odraža tudi v padajoči udeležbi državljanov na državnozbornskih volitvah. Ta postaja tako nizka, da se vsiljuje vprašanje o legitimnosti rezultatov volitev. Tako imenovano »zmagovalno večino« na volitvah, ki oblikuje vladno koalicijo in določa vlado, v takih razmerah dejansko zastopa manj kot četrtnino državljanov. To hromi delo vlade in jo vse pogosteje sili v prisilna dejanja, saj večina državljanov njene odločitve razume kot nedemokratično vsiljevanje volje manjšine. Da bi uveljavila svojo voljo, vlada briše meje med izvršno in zakonodajno oblastjo in si obenem poskuša podrediti pravosodno vejo oblasti in medije. Govorimo torej o uzurpaciji oblasti, ki jo volitve po sedanjem volilnem sistemu ne morejo preprečiti, temveč jo samo utrjujejo, saj na njihove rezultate državljani praktično nimajo vpliva.

Ocenili smo, da v taki situaciji manjši popravki obstoječega volilnega sistema, ki je nastal leta 1992, ob zori slovenske samostojnosti, niso niti mogoči niti smiselni. Prepričani smo, da je volilni sistem treba odpreti proti državljanom – volivcem, nosilcem državne suverenosti, in jim omogočiti neposredno udeležbo pri določanju kandidatov in oblikovanju kandidatnih list, ter odločujoč vpliv pri volitvah, kot ga jim zagotavlja Ustava Republike Slovenije.

Zato smo Predlog novega Zakona o volitvah v DZ (ZVDZ) zasnovali na povsem novih, bistveno bolj demokratičnih izhodiščih. V njem predlagamo, da polovico poslancev volimo v volilnih okrajih (VO) neposredno, po večinskem načelu (dvokrožno), pri čemer so državljani in politične stranke izenačeni v načinu določanja kandidatov. Drugo polovico poslancev bi volili po proporcionalnem načelu na ravni volilnih enot (VE), pri čemer pa uveljavljamo absolutni in obvezni prednostni glas.

V zakonu, ki ga predlagamo, je še nekaj pomembnih novosti:

- Sistem statističnih regij kot izhodišče za opredelitev volilnih enot;
- Obvezujoča in zavezujoča pisna predstavitev kandidatov;
- Na novo opredeljena odgovornost poslancev;
- Možnost odpoklica poslancev;
- Možnost enkratnega referendumskega preverjanja zaupanja v DZ;
- Domicil kandidatov in njihovih neposrednih podpornikov (podpisnikov list).

Zavedamo se, da naši predlogi ne bodo naleteli na pozitiven odziv političnih strank. Toda tudi te stranke bodo slednjič morale doumeti, da volilni sistem ni njihova last ali njihova enostransko izražena volja. Volilni sistem, ki je hrbtnica demokratične zakonodaje države, je in mora biti sporazum med državljanji in politično strukturo družbe: sporazum o tem, na kakšen način državljanji, ki so nosilci suverenitete, del te suverenosti in za določeno obdobje prenašajo poslanecem. Volilni sistem, ki ne omogoča državljanom, da sodelujejo pri določanju kandidatov ali omejuje možnosti volivcev, da glasujejo o posameznih kandidatih neposredno (prednostni glas), ni demokratičen. Ustreznost volilnega sistema je treba preskusiti na referendumu, ne v Parlamentu.

Pri oblikovanju naših predlogov nas je vodilo spoznanje, da na nedemokratičnem volilnem sistemu ni mogoče graditi demokratične države in demokratične družbe, prav tako pa ne zagotavljati ugleda tako izvoljenim poslanecem, DZ in vladi.

Predlog ZVDZ dajemo v javno in strokovno razpravo, ki naj prinese sporazum o novem volilnem sistemu, tega pa morajo potrditi državljanji na referendumu.

V primerjavi s sedaj veljavnim ZVDZ se razlikuje v večini členov. V tem tekstu dajemo podrobnejšo razlago samo k članom, ki prinašajo bistvene elemente novega volilnega sistema. Pri tem smo zaradi enostavnejšega branja uporabili samo moško spolno obliko subjektov; svojo globoko zavezanost enakopravnosti spolov smo med drugim dokazali s tem, da smo določili matematično najvišjo operativno možnost zastopanosti enega spola, to je 40 %.

2. KOMENTARJI K POSAMEZNYM ČLENOM

I. UVODNE DOLOČBE

Obrazložitev k 1. členu

Člen povzema ustavno določilo. Mogoče bi morali dodati tudi tisto ustavno določilo, ki volivcem zagotavlja odločilen vpliv na izvolitev poslancev.

Obrazložitev k 2. členu

V tem členu je opredeljena ena od bistvenih novitet tega zakona: volitev polovice (44) poslancev po večinskem in druge polovice (44) poslancev po proporcionalnem načelu; določila o volitvah poslancev narodnosti smo povzeli po dosedanem ZVDZ, saj jih je že ta določil kot volitve po večinskem principu.

Ta predlog predpostavlja, da bomo imeli 44 volilnih okrajev (VO), kjer se voli prva polovica poslancev, in 11 volilnih enot (VE), kjer se voli druga polovica na podlagi enotne liste za vse poslance določene VE. Ker se VE razlikujejo po svoji velikosti, imajo različno število okrajev, ti pa se med seboj razlikujejo le za +- 15 %, kar je bistveno pravičnejše kot doslej, ko razlika v velikosti VO znaša kar 270 %.

Opredelitev za sistem neposrednih volitev po večinskem načelu v VO prinaša dve pomembni novosti: z njim zagotavljamo, da bo vsak VO imel vsaj enega poslanca in tako odpravljamo »sive cone«, ki nastajajo sedaj, ko približno ena tretjina VO nima zastopnika v DZ, in drugič, s tem državljanom omogočamo neposredno in enakopravno sodelovanje pri nominiranju kandidatov in njihovi izvolitvi.

Za razumevanje te delitve na VE in VO glej člen 21 tega predloga.

Obrazložitev k členom 3, 4, 5 in 6

Členi so sistemsko tehnične narave in ostajajo glede na sedaj veljavni zakon nespremenjeni.

Obrazložitev k 7. členu

Ta člen je popolna novost v primerjavi s sedanjim zakonom, ki je bil pripravljen in sprejet že daljnega leta 1992. V členu so podane opredelitve vseh pojmov, ki se na novo pojavljajo v našem predlogu novega ZVD glede na obstoječi zakon.

Posebej želimo poudariti naslednje pojme in njihovo vsebino:

- Pomen javne predstavitve kandidatov (pisna Predstavitvena izjava kandidata), pri čemer vztrajamo, da so podatki o njih in njihovih predlagateljih (tudi uradnih podpornikih) JAVNO DOSTOPNI;
- Odgovornost poslanca, ki je bistveno drugače opredeljena kot doslej;
- Uveljavitev novih pojmov oz. sistemskih institutov, kot so odpoklic poslanca ali referendumsko glasovanje o zaupanju DZ;
- Prenehanje mandata, ki je bistveno drugače opredeljeno kot v obstoječem zakonu.
- Nov je pojem »državljska lista« (DL), ki je skupina (najmanj) 150 državljanov določenega VO (domicil), ki s svojimi podpisi omogočajo postavitev kandidata. V skladu z našimi demokratičnimi načeli so podatki o DL (podpisnikih) javni, kar velja tudi za podpornike, ki s svojimi podpisi podprejo kandidata politične stranke;
- Glasovnici: naš predlog predvideva dve glasovnici in dva glasova slehernega volivca. Na Glasovnici A volivec izmed vseh kandidatov, ki kandidirajo v njegovem okraju, izbere in označi enega kandidata. Na Glasovnici B so kandidatne liste vseh na volitvah sodelujočih strank za določeno VE. Na njih je (najmanj) toliko kandidatov, kolikor VO (mandatov) ima posamezna VE. Primer: VE Gorenjska ima 4 VO in liste političnih strank v tej VE morajo vsebovati najmanj 4 kandidate. Volivec na taki listi označi ime kandidata, ki ga voli z uporabo svojega drugega volilnega glasu. S tem je izbral tudi listo stranke, ki jo voli.

II: VOLILNA PRAVICA IN NJENO IZVRŠEVANJE

Obrazložitev k 8. členu

Člen podrobneje definira volilno pravico in jo omejuje državljanom, ki jim sodišče dodeli skrbništvo. Posebej opozarjamo na varianto, da bi pasivno in aktivno volilno pravico dobili državljanji z dopolnjenim 16. letom starosti.

Obrazložitev k členom 9, 10, 11 in 12

Členi določajo volilno pravico in njeno uresničevanje in so povzeti po sedanji zakonodaji.

III: SPLOŠNE VOLITVE

Obrazložitev k členom 13, 14, 15, 16 in 17

Členi 13 - 17 določajo način in roke razpisa splošnih volitev. Naš predlog te določbe iz veljavnega zakona v celoti smiselno povzema.

IV: NADOMESTNE VOLITVE

Obrazložitev k členom 18, 19 in 20

Tudi poglavje IV (členi 18 – 20) praktično brez bistvenih sprememb povzema člene sedanjega zakona. Seveda pa zaradi uvedbe volitev po večinskem načelu na ravni volilnih okrajev razlikuje, kdaj in kako se opravijo nadomestne volitve teh poslancev, če jim preneha mandat, ter poslancev, ki so bili izvoljeni na ravni volilnih enot. V 19. členu določa tudi postopek za izvedbo nadomestnih volitev za poslanca, ki bi bil odpoklican

V: VOLILNE ENOTE IN VOLILNI OKRAJI

To poglavje je izpisano povsem na novo. V Sloveniji namreč narašča odpor proti sedanji opredelitvi VE in VO, deloma zato, ker se pri opredelitvi VE premalo upošteva naravne migracijske značilnosti prebivalstva in ne spoštuje zgodovinske geografske pripadnosti prebivalcev nekdanjim »deželam«, po drugi strani pa zaradi nepripravljenosti DZ, da oblikuje VO v sorazmerni velikosti. Zadnji popravki VO, ki jih je izvedel DZ na zahtevo odločbe Ustavnega sodišča, so povsem neuspešen poskus uveljavitve primerljive velikosti VO, saj se ti še vedno razlikujejo do 270 %, kar pomeni, da DZ ni korektno opravil naloge, ki mu jo je določilo Ustavno sodišče.

Idealno izhodišče za določitev volilnih enot bi bile na novo določene »pokrajine« kot upravne entitete. Toda upoštevati smo morali dejstvo, da se poslanci že več kot tri desetletja neuspešno ukvarjajo z oblikovanjem Pokrajin. Dokler bomo poslance volili po sedanjem ZVDZ obstoji velika verjetnost, da bodo te jalove razprave trajale še desetletja brez pravega učinka.

V javnem življenju so se v zadnjem obdobju uveljavile Statistične regije (StR), ki so po svojem smislu (ne pa tudi po številu) še najbližje pojmu pokrajin. Prednost Statističnih regij je v tem, da imamo na to osnovo izračunane praktično vse meritorne statistične podatke o slovenski družbi: število prebivalcev, starostno strukturo, izobrazbeno strukturo, ekonomsko razvitost, socialno ogroženost, zdravstveno infrastrukturo in številne druge.

Zato smo se v Nacionalnem svetu za demokratično spremembo volilnega sistema odločili, da namesto sedanje delitve Slovenije na VE in te na VO, kar nedvomno predstavlja določeno obliko delitvenega nasilja, izhajamo iz delno korigirane matrice Statističnih regij. Tako bi dobili 11 VE, ki pa bi imele različno število VO, vendar zelo podobnih po velikosti (približno 47.000 prebivalcev), skupno torej 88 po velikosti primerljivih VO. Predlagana korekcija StR poteka v dveh smereh: na eni strani združitve dveh najmanjših StR v eno VE (Obalno-kraške in Notranjske ter Zasavske in Posavske regije), na drugi v delitev nesorazmerno velike Osrednje-slovenske regije v VE A in B (Lj-center, Lj-okolica). Tako bi najmanjši VE volili po 2 poslanca, največja pa 7, toda s približno enakim številom volivcev v vsakem VO, kar izenačuje »moč volilnega glasu« v vseh VO.

V členu 21 je podana celotna shema VE in VO, z določilom, da se izvedba opravi, kot doslej, v posebnem Zakonu o volilnih enotah in volilnih okrajih.

VI: VOLILNI ORGANI

V poglavju »Volilni organi« skoraj v celoti ohranjamo tako število kot vsebinske opredelitve volilnih organov, kot jih določa sedanji ZVDZ. Seveda pa prihaja do določenih sprememb zaradi uvedbe neposrednih volitev na ravni VO, ki s tem dobivajo nalogo sprejemanja in potrjevanja kandidatov, ki jih predlagajo Državljske liste in politične stranke, ter oblikovanja enotne liste kandidatov za neposredne volitve poslancev. Zato bomo v obrazložitvi posameznih členov tega poglavja oz. naslednjih poglavij opozorili predvsem na člene, ki prinašajo te spremembe.

Obrazložitev k 27. členu

Ta člen ureja sklepčnost volilnih organov.

Predlog ZVDZ od veljavnega zakona vsebinsko ne odstopa. Namen spremenjene dikcije je večja jasnost določbe.

Obrazložitev k 35. členu

Ta člen ureja imenovanje in sestavo Okrajne volilne komisije.

Prvi trije odstavki ostajajo enaki.

V četrtem odstavku so skladno z ostalimi spremembami zakona kot mogoč predlagatelj članov in namestnikov okrajne volilne komisije političnim strankam in predstavniškim organom lokalnih skupnosti dodane še državljanske liste.

Iz petega odstavka je odstranjen njegov prvi del, ki govori o vrstnem redu upoštevanja predlogov političnih strank. Sprememba zasleduje zmanjšanje vpliva političnih strank na potek volitev, kar je cilj spremembe zakona nasploh.

Obrazložitev k 36. členu

Ta člen ureja prenehanje mandatov članov volilnih komisij in možnost ter dolžnost razrešitve predsednikov in članov volilnih organov.

Vsebinsko ostaja nespremenjen. Za večjo preglednost je v predlogu novega zakona stari 2. odstavek razdeljen na 2 odstavka – drugega, ki ureja obveznost državne volilne komisije, da razreši člana in tretjega, ki ureja možnost državne volilne komisije, da to stori.

Obrazložitev k 37. členu

Ta člen govori o imenovanju in razreševanju tajnika volilne komisije in njegovih namestnikov.

Vsebinsko ostaja nespremenjen. Za večjo preglednost je spremenjen na enak način kot 35. člen.

Obrazložitev k 38. členu

Ta člen govori o nalogah državne volilne komisije.

V 4. točki sta dodani posebej naloga priprave glasovnice A za glasovanje v volilnih okrajih in glasovnica B za glasovanje v volilni enoti.

5. točka dodaja nalogo preverjanja, če kandidati izpolnjujejo določila zakona, torej, če je njihova kandidatura skladna z vsemi zahtevami.

6. točka dodaja obveznost določanja, zbiranja in hranjenja novo uvedene predstavitvene izjave kandidata.

10. točka, ki vsebinsko povzema 8. točko veljavnega zakona. Iz nje je odstranjena naloga izdajanja potrdila o opravljanju funkcije v času, ko poslanec opravlja funkcijo predsednika vlade, ministra ali državnega sekretarja. Sprememba je skladna z ostalimi spremembami, ki urejajo prehajanje s poslanske na druge funkcije.

11. točka vsebinsko ustreza zadnjemu stavku 8. točke veljavnega zakona.

10. točka veljavnega zakona je bila skladno z drugimi spremembami v zakonu odstranjena.

Obrazložitev k 45. členu

Ta člen ureja imenovanje in sestavo volilnega odbora.

Spremembe so smiselno enake kot v 35. členu predlaganega zakona.

VII: KANDIDIRANJE

Obrazložitev k 46. členu

Bistvena novost našega predloga je, da lahko kandidate, poleg političnih strank, predlagajo tudi državljani, organizirani v Državlanske liste.

Obrazložitev k 47. členu

Člen določa, da so pri načinu vlaganja Državlanske liste in politične stranke izenačene: kandidat mora biti iz VO, kjer kandidira, podpreti pa ga mora 150 volivcev tega okraja (princip domicila). Tretji odstavek uvaja za izvolitev kandidata "večinski" sistem z dvokrožnim glasovanjem. Če v drugem krogu kandidat ne dobi večine glasov, odloči žreb. S tem se preprečuje zavlačevanje volitev s potencialnimi, a zelo malo verjetnimi, ponavljajočimi se krogi glasovanja.

Obrazložitev k 48. členu

Člen določa način oblikovanja kandidatne liste za volitve na ravni VE, ki jo predlagajo politične stranke (izjemoma pa lahko tudi Državlanske liste). Na listi kandidatov mora biti najmanj toliko kandidatov, kolikor okrajev (mandatov) šteje VE; kandidati morajo imeti domicil v VE, kjer kandidirajo. Določa pa tudi način volitev (in s tem posredno veljavnost glasovnice): volivci določijo (označijo) enega kandidata, ki mu dajo prednost, (absolutni in obvezni prednostni glas) na listi, ki jo izberejo. Prednostni glas daje volivcu bistveno večjo možnost izbire, s čimer se v večji meri uveljavlja njegova politična volja in povečuje njegov vpliv na rezultat volitev.

Obrazložitev k 49. členu

Člen prinaša pomemben odmik od sedanje prakse, da so lahko kandidatne liste verificirali trije poslanci parlamentarne stranke. Predlagamo, da se vse stranke (in DL) izenačijo tako, da mora njihovo listo podpreti 150 volivcev iz VE, kjer stranke kandidatno listo vlagajo. 2. odstavek na novo uvaja zahtevo, da mora imeti kandidat, ki nastopa na listi v volilni enoti, v tej volilni enoti stalno prebivališče vsaj eno leto. Novost preprečuje volilno manipulacijo s strani političnih strank s tem, da otežuje izrabo volilne geografije preko z izvolitvijo motiviranih sprememb stalnega prebivališča.

Obrazložitev k 50. členu

Tudi 50. člen prinaša pomembno novost: določa, da mora na listi (razen v primeru, da ta šteje 3 kandidate), biti vsak spol zastopan vsaj s 40 % (doslej 35 %), kandidate in kandidati pa so na listi navedeni izmenoma (princip zadrge), pri čemer je na prvem mestu kandidat manj zastopanega spola. 2. odstavek zahteva po 40% zastopanosti spolov iz posamezne kandidatne liste širi tudi na kandidate, ki jih stranke in državljanske liste predlagajo v več volilnih okrajih. To pomeni, npr. da morajo biti izmed 10 kandidatov, ki jih politična stranka predlaga v posameznih volilnih okrajih za neposredne volitve, vsaj 4 kandidati moškega oz. ženskega spola.

Obrazložitev k 51. členu

Člen uvaja zahtevo, da ima kandidat, ki kandidira v volilnem okraju (volilni enoti), v tem volilnem okraju (volilni enoti) stalno prebivališče vsaj 2 leti (1 leto). Novost preprečuje volilno manipulacijo s strani političnih strank s tem, da otežuje izrabo volilne geografije preko z izvolitvijo motiviranih sprememb stalnega prebivališča.

Obrazložitev k 52. členu

Člen določa omejitve, da Državljska lista ne more predlagati kandidata oz. kandidatov, ki so bili v zadnjem letu člani vodstev političnih strank. Določba zasleduje neodvisnost kandidatov državljanskih list. Zahteva političnim strankam onemogoča, da bi na državljanske liste uvrstila kandidate, ki so pred kratkim zapustili njihovo vodstvo. S tem volivcem zagotavlja večji vpliv na dodelitev mandatov.

Obrazložitev k 53. členu

Člen določa, da v VO po neposrednih volitvah izvoljeni poslanci, predlagani s strani DL, v DZ oblikujejo »Poslansko skupino neodvisnih poslancev« in ne morejo v času svojega mandata prehajati v druge poslanske skupine, hkrati pa to omejitev predlaga tudi za poslance vseh drugih poslanskih skupin.

Obrazložitev k 56. členu

Člen prinaša pomembno novost: spisek podpisnikov, ki podpirajo posameznega kandidata ali kandidatno listo, je javna. Prepoved prehajanja med poslanskimi skupinami zasleduje povečanje zaupanja izvoljenim poslancem, saj volivcem zagotavlja, da bodo poslanci ostali v poslanski skupini, v katero so jih izvolili. Preprečuje, da bi se izvoljeni poslanec oddaljil od svojih volivcev z menjavo poslanske skupine in posledične spremembe svojega programa.

Obrazložitev k 57. členu

Tudi ta člen prinaša pomembno novost: določa, da mora kandidat poleg pisnega in nepreklicnega soglasja k kandidaturi podati tudi pisno »predstavitveno izjavo«, ki je javna. Dodatno 3. odstavek na novo določa, da se predstavitvena izjava kandidata javno objavi in da se netočnost podatkov šteje za hujšo kršitev, zaradi katere se lahko kandidata briše s kandidatne liste oz., če je odkrita kasneje, odpokliče poslanca. Priložena in nato javno objavljena predstavitvena izjava od kandidata zahteva, da že pred vložitvijo kandidature jasno in javno razkrije pomembne podatke. Sprememba zasleduje večjo prepoznavnost kandidata, kar vpliva na kvalitetnejšo odločanje volivcev, po drugi strani pa večje in lažje uveljavljanje politične in disciplinske odgovornosti kandidata oz. poslanca in večjo zvestost volivcem, saj bodo podatki volivcem javno znani že pred glasovanjem. Že člen sam predvideva sankcijo izbrisa s kandidatne liste oz. odpoklica, če se podatki izkažejo za netočne.

Strogost sankcije je utemeljena s težo kršitve – če kandidat v predstavitveni izjavi navaja netočne podatke, s tem zavaja volivce in omejuje njihovo svobodno in informirano odločitev o tem, za koga glasovati, kar neposredno povzroči manjši ustavno zahtevani vpliv volivcev na delitev mandatov.

Obrazložitev k 60. členu

Ta člen ureja poimenovanje liste kandidatov.

Vsebini veljavnega zakona dodaja še določbo, da ime liste, ki jo je predlagala Državljanska lista, ne sme vsebovati imena političnih strank. S tem se še dodatno zagotavlja neodvisnost Državljanskih list in preprečuje mešanje med državljanskimi listami in listami političnih strank s strani volivcev.

VIII: POTRJEVANJE KANDIDATOV IN KANDIDATNIH LIST

To poglavje podrobneje določa postopka potrjevanja list kandidatov v političnih strankah z namenom večje demokratizacije postopkov kandidiranja. Roki in način vlaganja kandidatnih list ostajajo enaki: Liste kandidatov se predložijo volilni komisiji volilne enote najkasneje 30 dni pred dnevom glasovanja. Volilna komisija preizkusi liste kandidatov glede na njihovo pravočasnost vložitev in z zakonom določeno obliko. Če lista ne izpolnjuje teh dveh pogojev, jo Komisija zavrne. Če gre pri listi le za manjše formalne pomanjkljivosti in odstopanja od zahtevane oblikovanosti liste, pozove komisija predlagatelja, da te pomanjkljivosti odpravi v roku treh dni. Nespoštovanje tega roka pomeni zavrnitev liste. Volilna komisija lahko zavrne listo v celoti ali samo deloma. Na volitvah lahko nastopa posameznik kot kandidat samo enkrat. Zato najprej volilne komisije vsaka zase preverijo, da se kandidat ne pojavlja večkrat, nato pa opravi to preverbo še Državna volilna komisija za vse predložene liste in kandidate. Če se ugotovi večkratno pojavljanje nekega kandidata, se šteje kot veljavna prijava tista, ki je bila najprej vložena.

O potrditvi ali o zavrnitvi liste izda volilna komisija odločbo. Volilna komisija volilne enote sestavi seznam potrjenih list kandidatov. Vrstni red na tem seznamu je določen z žrebom. Prav tako okrajna volilna komisija sestavi seznam kandidatov, o katerih se glasuje v posameznih volilnih okrajih. Vrstni red se tudi tu določi z žrebom. Žrebanje je pomemben element izključevanja učinkovanja abecednega privilegija, ker so empirične raziskave pokazale velik vpliv abecednega reda na verjetnost izvolitve. Znani so primeri, da so tisti, ki so nameravali kandidirati na volitvah, spreminjali svoje priimke tako, da so se ti začeli s črko A.

IX: GLASOVANJE NA VOLIŠČIH

Naš predlog novega ZVDZ ohranja določila sedanjega zakona, kolikor opredeljujejo pripravo volišč, delo komisij in samo izvedbo volitev.

Bistveno novost pa prinašajo člani 81, 82 in 83. saj naš predlog novega ZVDZ določa, da ima volivec dva glasova in v skladu s tem dve glasovnici: A in B

Obrazložitev k 81. členu

Člen podrobneje določa prvo glasovnico A za neposredne volitve poslancev na ravni VO, kjer volivec voli s prvim glasom »poslanca svojega VO«

Obrazložitev k 82. členu

Člen podrobneje določa drugo glasovnico (B) za volitve z drugim glasom na ravni VE, kjer določa poslanca na listi politične stranke, ki jo je izbral.

Obrazložitev k 83. členu

Člen določa način glasovanja, ki bo izpisan tudi na glasovnicah. Primer: na Glasovnici A volivec izbere svojega kandidata in izbor označi z obkroženjem zaporedne številke pred imenom in priimkom kandidata. Izbere samo enega kandidata; v primeru, da obkroži več kandidatov je glasovnica neveljavna.

Isto načelo velja za glasovanje na Glasovnici B: če volivec obkroži več kandidatov, je glasovnica neveljavna. Prav tako pa je neveljavna, če ne obkroži nobenega kandidata poimensko, temveč samo listo (absolutni in obvezni prednostni glas).

Ostali členi tega poglavja določajo delo volilnih komisij; ker naš predlog povzema dosedanje določitve v veljavnem ZVDZ, ne potrebujejo posebne obrazložitve. Njihovo vsebino povzemamo v skupni predstavitvi.

Obrazložitev k členom 84 – 96, ki so razdeljeni na tri podpoglavja IX poglavja:

9.1 Volišča

Za glasovanje na volišču je bistveno, da je zagotovljena tajnost glasovanja. Načelo tajnosti volitev zagotavlja, da glasovalna odločitev volivca za druge ni prepoznavna. Zgodovinsko gledano je bila tajnost glasovanja najpomembnejša za ženske, ker je onemogočala nadzor nad njihovim počtetjem družinskim patriarhom. Zvezna država Viktorija v Avstraliji je bila prva na svetu, ki je uvedla tajno glasovanje leta 1856.

Volišče mora biti tako opremljeno in organizirano, da nihče ne more opazovati glasovalca pri izpolnjevanju glasovnice. Oprema volišča obsega: glasovalne kabine, glasovalne skrinjice, tiskane glasovnice, volilni imenik, razobešene razglase s seznamami list kandidatov, o katerih se glasuje in drugo volilno gradivo. Na dan glasovanja je prepovedana vsaka agitacija na volišču.

9.2 Priprava na volitve

Na dan pred volitvami se zberejo predsednik in člani volilnega odbora v prostoru, kjer se bo glasovalo, in zagotovijo, da je prostor primerno urejen za izvedbo glasovanja, ter prevzamejo potrebno število glasovalnih skrinjic in glasovnic, overjen volilni imenik za območje volišča, razglase in drugo, kar je potrebno za izvedbo glasovanja na volišču. O prevzemu volišča in volilnega napravi volilni odbor zapisnik, ki ga podpišejo člani odbora. Na dan volitev se zberejo člani volilnega odbora in pregledajo ali je volišče v takšnem stanju kakršno je bilo dan prej, še posebej preverijo ali so volilne skrinjice prazne. O zatečenem stanju napravijo zapisnik in ga podpišejo.

9.3 Volitve

Glasovanje traja nepretrgoma od 7. do 19. ure. Volišče, na katerem so vsi z volilnega imenika že glasovali, se lahko zapre predčasno. Predčasno je mogoče tudi glasovati od pet do dva dneva pred volitvami na posebnem volišču na območju okrajne volilne komisije. Glasovanje vodi volilni odbor, ki ga imenuje okrajna volilna komisija. Po osebni identifikaciji glasuje volivec na volišču, na katerem je vpisan v volilni imenik. Volilni odbor ne sme odreči glasovanja nikomur, ki je vpisan v volilni imenik za to volišče, in tudi ne osebam, ki so se izkazale s potrdili. Glasovalec uporabi dve glasovnici. Glasovnico A za glasovanje o kandidatih v volilnih okrajih in glasovnico B za glasovanje

o kandidatnih listah in kandidatih v volilnih enotah. Glasovalec glasuje tako, da na glasovnici A obkroži številko pred imenom in priimkom kandidata, za katerega glasuje, na glasovnici B pa obkroži številko pred imenom in priimkom kandidata z liste, ki jo je izbral. Neizpolnjena glasovnica ali glasovnica, na kateri ni mogoče ugotoviti, za katerega kandidata je glasovalec glasoval, sta neveljavni. Ves čas glasovanja so lahko navzoči zaupniki posameznih list kandidatov.

Predsednik volilnega odbora s pomočjo članov odbora skrbi za red in mir na volišču in lahko, če je to potrebno, pokliče policijo za zagotavljanje reda. Za časa navzočnosti policije se glasovanje prekine. O glasovanju se piše zapisnik, v katerega se vpišejo vsi pomembni dogodki na volišču. Po pošti lahko glasujejo volivci, ki so v priporu, v zavodu za prestajanje kazni, v bolnišnici ali v socialnovarstvenem zavodu za institucionalno varstvo. Volivci, ki so vpisani v evidenco volilne pravice državljanov Republike Slovenije, ki nimajo stalnega prebivališča v Republiki Sloveniji, lahko glasujejo po pošti ali na diplomatsko-konzularnem predstavništvu Republike Slovenije. Volivci, ki se zaradi bolezni ne morejo osebno zglasiti na volišču, v katerem so vpisani v volilni imenik, lahko glasujejo pred volilnim odborom na svojem domu.

Ko je glasovanje končano, volilni odbor brez prekinitve začne ugotavljati izide glasovanja. Najprej prešteje neuporabljene glasovnice ter jih da v poseben oмот in oмот zapečati. Nato po volilnem imeniku in po potrdilih ugotovi skupno število volivcev, ki so glasovali, odpre glasovalno skrinjico, ugotovi število oddanih glasovnic, koliko glasovnic je neveljavnih in koliko glasov so dobili kandidati, voljeni v volilnih okrajih, in kandidati, voljeni v volilnih enotah. Pri volitvah poslanca narodne skupnosti volilni odbor ugotovi, koliko glasov so dobili posamezni kandidati. O delu volilnega odbora pri ugotavljanju izida glasovanja se sestavi zapisnik. Vanj se vpiše koliko je na območju volišča volilnih upravičencev po volilnem imeniku, koliko volivcev je glasovalo po volilnem imeniku, koliko jih je glasovalo s potrdilom in koliko jih je skupno glasovalo po glasovnicah, koliko glasovnic je bilo neveljavnih in koliko glasov so dobili posamezni kandidati. Predsednik volilnega odbora razglasi izid glasovanja na volišču, volilni odbor pa sestavi zapisnik o svojem delu in ga z drugim volilnim gradivom pošlje okrajni volilni komisiji.

X: UGOTAVLJANJE IZIDA VOLITEV V VOLILNIH KOMISIJAH

Obrazložitev k 97. členu

97. člen določa, kako okrajna volilna komisija ugotovi izid glasovanja v volilnem okraju. To stori tako, da ugotovi, koliko volivcev je vpisanih v volilni imenik, koliko od njih jih je glasovalo na volitvah, koliko jih je dodatno glasovalo po pošti (pri tem upošteva glasovnice, ki so prispele do 19. ure na dan glasovanja in glasovnice, ki so prišle iz Slovenije do 12. ure na dan po dnevu glasovanja, če so bile oddane na dan volitev do 19. ure), koliko je bilo neveljavnih glasovnic ter koliko glasov so dobili posamezni kandidati na obeh glasovnicah in koliko glasov so dobili kandidati vsake kandidatne liste ter koliko skupnih glasov je dobila vsaka kandidatna lista. Med neveljavne glasovnice spadajo glasovnice, ki so prišle k volilni komisiji po 19. uri na dan glasovanja, pa njihove ovojnice niso opremljene tako, da bi bilo iz njih razvidno, da so bile na pošto oddane na dan glasovanja pred 19. uro. V celem poglavju je določen žreb za razrešitev situacije, v kateri dva ali več kandidatov dobi enako število glasov.

Obrazložitev k 98. členu

98. člen določa, da mora volilna komisija o svojem delu sestaviti zapisnik, ki ga podpišejo predsednik in člani. Ta zapisnik mora vsebovati podatke iz prejšnjega člena in ga je okrajna volilna komisija dolžna poslati skupaj z volilnim materialom volilni komisiji volilne enote do roka, ki ga določi Državna volilna komisija.

Obrazložitev k 99. členu

99. člen določa, da mora volilna komisija volilne enote ugotoviti za vsako listo kandidatov, koliko glasov so dobili posamezni kandidati po volilnih okrajih in kolikšen delež glasov so dobili posamezni kandidati v volilni enoti ter skupno število glasov, ki so bili oddani za kandidate liste kandidatov v volilni enoti.

Obrazložitev k 100. členu

100. člen določa katere podatke o glasovanju mora ugotoviti Državna volilna komisija za območje države in jo zavezuje, da sporoči volilnim komisijam volilnih enot končne izide glasovanja za te enote.

Obrazložitev k 101. členu

101. člen zavezuje volilno komisijo volilne enote, da ugotovi volilni izid za svojo volilno enoto, državno volilno komisijo pa, da ugotovi izid volitev na državni ravni.

Obrazložitev k 102. členu

102. člen določa, da mora volilna komisija posebne volilne enote (za volitve poslancev italijanske in madžarske narodne skupnosti) ugotoviti podatke o vseh volivcih, tistih, ki so glasovali v živo ali po pošti, o številu glasov, ki so jih dobili posamezni kandidati in neveljavnih glasovnicah.

Obrazložitev k 103. členu

103. člen določa, da je za poslanca narodne skupnosti izvoljen kandidat, ki je dobil največ glasov in da se v primeru, da sta dva ali več kandidatov, ki so dobili največ glasov, dobili enako število glasov, izbere izvoljenega poslanca s pomočjo žreba. Žreb se izvede v navzočnosti kandidatov oziroma njihovih predstavnikov. Volilna komisija sestavi o ugotovitvi volilnega izida zapisnik, ki ga skupaj z volilnim materialom pošlje Državni volilni komisiji.

XI. UGOTAVLJANJE IZIDA VOLITEV

Obrazložitev k 104. členu

104. člen določa, kako se ugotovi, kateri kandidat je izvoljen na večinskih volitvah v volilnem okraju. Izvoljen je kandidat, ki je dobil večino oddanih glasov v prvem krogu glasovanja; če takšnega deleža glasov ni dobil noben kandidat, se v drugi krog uvrstita dva kandidata, ki sta prejela največ glasov, poslanec pa postane tisti kandidat, ki dobi v drugem krogu glasovanja več glasov. Izvolitev je dokončna in nanjo nima vpliva delitev, določena v naslednjem členu. V primeru, če dobita dva ali več kandidatov enako število glasov v prvem ali drugem krogu glasovanja, odloča med njimi žreb.

Obrazložitev k 105. členu

105. člen določa, da se deli 88 mandatov na podlagi glasovanj v volilnih okrajih in v volilnih enotah tako, da se najprej izločijo kandidati z list, ki na državni ravni niso dosegli 4% glasov. Potem se sestavi vrstni red kandidatov na podlagi zaporedja najvišjih količnikov (po metodi Sainte Lagüe),

pri čemer se upošteva, kateri poslanci so bili že izvoljeni v volilnih okrajih. Navedena metoda spada med metode, ki gradijo na padajočem zaporedju največjih števil, do katerih pridemo z delitvijo vseh glasov list kandidatov s števili 1, 3, 5, 7 itd. Varianta določa, da se s spremembo 80. člena Ustave omogoči povečanje števila poslancev za toliko mest, kolikor je to nujno, da se vzpostavi sorazmerna zastopanost, ki je bila porušena zaradi presežnih mandatov. Na ta način je spoštovano načelo, po katerem je izvolitev poslancev v volilnih okrajih dokončna in nanjo ne morejo vplivati rezultati glasovanja v volilnih enotah. Če bi bila sprejeta predlagana ustavna sprememba je zagotovljeno tudi, da za vladno koalicijo in vlado stoji večina oddanih glasov volivcev.

XII. ODGOVORNOST POSLANCEV

Obrazložitev k 108. členu

Po 82/2. členu Ustave RS zakon določa nezdržljivost funkcije poslanca z drugimi funkcijami in dejavnostmi. Ta člen predloga ZVDZ v skladu s to ustavno določbo širi in zaostruje razloge, ko poslancu preneha mandat. V bistveno zoženem obsegu razloge za prenehanje mandata poslanca sedaj določa zakon, ki ureja položaj poslancev. Predlagani zakon tako nadomešča dosedanjo ureditev prenehanja mandata iz zakona, ki ureja položaj poslancev s tem, da jo ureja na novo.

Okoliščine, zaradi katerih nastopi prenehanje mandata, ki so po veljavni zakonodaji določene z zakonom, ki ureja položaj poslancev, so namreč bistveno ožje in ne ustrezajo več sedanjim razmeram v družbi. Z našim predlogom ZVDZ so razlogi določeni v precej večjem obsegu, oz. je vrsta razlogov določena povsem na novo. Že po doslej veljavni zakonodaji poslancu preneha mandat v primerih, če izgubi volilno pravico, če postane trajno nezmožen za opravljanje funkcije, če je s pravnomočno sodbo obsojen na nepogojno kazen zapora, daljšo od šest mesecev, če v treh mesecih po potrditvi poslanskega mandata ne preneha opravljati dejavnosti, ki ni združljiva s funkcijo poslanca, če nastopi funkcijo ali začne opravljati dejavnost, ki ni združljiva s funkcijo poslanca ali če odstopi (9. člen Zakona o poslancih (Uradni list RS, št. 112/05 – uradno prečiščeno besedilo, 109/08, 39/11 in 48/12) .

Ostali razlogi prenehanja mandata poslanca so s predlogom ZVDZ določeni na novo. To velja tudi za primer, če je poslanec s pravnomočno sodbo obsojen na nepogojno kazen zapora, ali če mu je izrečen varnostni ukrep; po veljavnem zakonu velja kot razlog prenehanja mandata obsojenost na kaznivo dejanje, za katero se zahteva kazen zapora nad 5 let. Povsem novi so razlogi, ki se nanašajo na obsojenost na plačilo odškodnine, neplačani zapadli davčni dolg in razglasitev osebnega stečaja.

Poslancu po tem členu preneha mandat z dnem, ko Državni zbor ugotovi, da je nastopil katerikoli od razlogov, ki so določeni v tem členu. Če Državni zbor tega ne stori, nastopijo okoliščine, ki v skladu tč. 1., 111. čl. predloga zakona upravičujejo odpoklic poslanca.

Obrazložitev k 109. člen

Ta člen določa, kdaj je obvezen odvzem imunitete poslancu, ki ga sicer določa ustava RS.

83/2. člen Ustave RS določa, da poslanec Državnega zbora ne sme biti priprt niti se zoper njega, če se sklicuje na imuniteto, ne sme začeti kazenski postopek brez dovoljenja Državnega zbora. Ta člen v skladu z navedenim členom Ustave RS določa, kdaj Državni zbor mora dati dovoljenje za odvzem imunitete in začetek kazenskega postopka zoper poslanca.

Po predlogu ZVDZ Državni zbor mora dati dovoljenje za pripor ali za začetek kazenskega postopka v smislu 83/2 člena Ustave RS vselej, ko nastopijo okoliščine, ki jih zakon določa, in sicer: če je

zoper poslanca vložena pravnomočna obtožnica za težja kazniva dejanja (5 let zapora) ali če je sprejeto pravnomočno mnenje Protikorupcijske komisije, ki ugotavlja, da so v ravnanju poslanca elementi korupcije, in poslanca ovadi.

Zakon torej zavezuje Državni zbor, da sprejeme odločitev o odvzemu imunitete oz. o dovoljenju za začetek kazenskega postopka zoper poslanca. Če Državni zbor tega ne stori, nastopijo okoliščine, ki v skladu tč. 2 111. čl. predloga zakona upravičujejo odpoklic poslanca.

Obrazložitev k 110. člen

Ta člen ureja pogoje in postopek za prekinitev oz. suspenz mandata poslanca, ki je nov institut v volilni zakonodaji.

Po predlogu zakona se poslancu prekine mandat, če je zoper njega vložena pravnomočna obtožnica za storitev kaznivih dejanj, za katere je zagrožena kazen najmanj 5 let zapora, ali sprejeto pravnomočno mnenje Protikorupcijske komisije, ki ugotavlja, da so v ravnanju poslanca elementi korupcije, in poslanca ovadi za storitev kaznivega dejanja, za katerega je predpisana zaporna kazen.

Predlog zakona določa, da Državni zbor ob sklepu o dovolitvi kazenskega postopka ali pripora, torej ob odvzemu imunitete, ugotovi tudi obvezno prekinitev mandata do pravnomočne sodbe (suspenz). Odvzem imunitete in odločitev o prekinitvi mandata mora Državni zbor torej sprejeti hkrati.

Prekinitev mandata torej ni prenehanje mandata, temveč začasni suspenz izvrševanja poslanske funkcije, iz razloga, da se omogoči nemoteno izvajanje kazenskega postopka zoper poslanca. Če je s pravnomočno sodbo poslanec oproščen obtožb, svoj mandat nadaljuje do njegovega izteka. Če pa je s pravnomočno sodbo poslanec pravnomočno obsojen na zaporno kazen, nastopi razlog za prenehanje mandata po 108. čl. predloga zakona.

Suspenz, kot nov institut po predlogu zakona, Državni zbor ugotovi tudi v primeru, če poslanec postane začasno nezmožen za opravljanje funkcije poslanca. Pogoj je pravnomočna odločba pristojnega organa, ki ugotovi začasno nezmožen za opravljanje funkcije.

V primeru prekinitve mandata iz kakršnegakoli razloga, vstopi nadomestni poslanec, zato se uporablja določbe zakona o nadomestnem poslancu.

Obrazložitev k 111. členu

Institut odpoklica poslanca je nov v slovenskem pravnem redu. Temelji na usmeritvi o zaostritvi odgovornosti poslanca, ki sledi ustavni določbi (82. člen), da so poslanci predstavniki vsega ljudstva in niso vezani na kakršnakoli navodila.

Odpoklic namreč ni predviden za primere, ko poslanci ne sledijo navodilom ali svojim javno objavljenim političnim zavezam, temveč za primere, ko nastopijo okoliščine za prenehanje ali prekinitev mandata poslanca, pa Državni zbor ne sprejeme tovrstne odločitve, kljub zavezujoči določbi zakona. V tem delu je možnost odpoklica poslanca po svoji naravi sankcija za zakonsko neskladno ravnanje Državnega zbora, ki jo imajo na voljo volivci, s tem, da sledijo postopku, ki ga določa predlog zakona.

Poleg navedenih dveh razlogov lahko volivci sprožijo postopek za odpoklic poslanca tudi, če se ugotovi, da so podani drugi razlogi za resen sum, da je poslanec izgubil zaupanje volivcev. Zakon primeroma navaja okoliščine, zaradi katerih bi poslanec lahko izgubil zaupanje volivcev, tako npr. če v svoji javni predstavitvi navede pomembne podatke glede svojih referenc, za katere se kasneje izkaže, da niso resnični, ali pa, če je bila poslancu pravnomočno izrečena globa po zakonu, ki ureja integriteto in preprečevanje korupcije.

Vendar sta navedeni dve okoliščini navedeni primeroma, torej ne izčrpno; razlog za odpoklic so lahko tudi kakršnekoli drugi razlogi, ki kažejo na resen sum, da je poslanec izgubil zaupanje volivcev, ki jih pobudniki utemeljijo v pobudi za odpoklic poslanca.

Seveda je pri tem treba upoštevati ustavno določbo 82. člena, da poslanci niso vezani na kakršnakoli navodila, zaradi česar odpoklic ni možen npr. iz razloga, ker se je poslanec izneveril svojim volivcem, ker je prestopil iz ene v drugo stranko ali se ni držal volilnih obljub. Takšen razlog za odpoklic bi omogočila le ustavna sprememba.

Obrazložitev k 112. členu

Predlog zakona v tem členu opisuje, kako steče postopek in kakšni pogoji morajo biti izpolnjeni za odpoklic. Postopek odpoklica je tristopenjski, in sicer:

1. najprej pobuda volivcev za začetek postopka za odpoklic poslanca (najmanj 150 volivcev volilnega okraja ali 250 volivcev volilne enote),
2. sledi zbiranje podpisov volivcev za podporo zahtevi za odpoklic poslanca - najmanj 10 % volivcev volilnega okraja (alternativa: 25 % volivcev),
3. glasovanje o odpoklicu poslanca; ob glasovanju o odpoklicu poslanca se hkrati izvedejo volitve novega poslanca.

Pobuda mora vsebovati:

- opredeljeno zahtevo z opisom in utemeljitvijo z zakonom določenega razloga za odpoklic in podatke o poslancu, katerega odpoklic se zahteva.

Za postopek v zvezi s pobudo se smiselno uporabljajo določbe zakona, ki ureja referendum in ljudsko iniciativo (predsednik Državnega zbora v sedmih dneh določi rok, v katerem se zbirajo podpisi volivcev, itd.).

Obrazložitev k 113. členu

Ta člen določa pogoje za drugo fazo, torej za zbiranje podpisov; zbrani morajo biti podpisi najmanj 10 % volivcev volilnega okraja oz. volilne enote (alternativa: 25 %).

Rok, v katerem se zbirajo podpisi volivcev za podporo zahtevi za odpoklic poslanca, ki ga določi predsednik Državnega zbora, ne more biti krajši kot 30 dni. Zbiranje podpisov teče po določbah zakona, ki ureja referendum in ljudsko iniciativo.

Obrazložitev k 114. členu

Če je zbiranje podpisov volivcev uspešno, predsednik Državnega zbora razpiše glasovanje o odpoklicu poslanca in hkrati izvedejo volitve novega poslanca (tretja faza). Za kandidacijski postopek veljajo siceršnja pravila ZVDZ

Odpoklic je uspešen, če zanj glasuje več kot polovico volivcev volilnega okraja ali volilne enote, ki so se udeležili glasovanja o odpoklicu. Pozitivni izid glasovanja o odpoklicu (več kot polovico volivcev) zavezuje Državni zbor, da odloči o prenehanju mandata poslanca ter potrdi mandat novo izvoljenemu poslancu. To mora storiti najkasneje v roku 30 dni po glasovanju o odpoklicu.

Ta člen določa izjemo za primer odpoklica poslanca, ki je bil izvoljen v volilni enoti; v tem primeru se namreč hkratne volitve novega poslanca ne izvedejo. Poslanski mandat pri odpoklicu poslanca v volilni enoti namreč po zakonu pridobi kandidat z istoimenske liste, ki bi bil izvoljen, če ne bi bil izvoljen odpoklicani poslanec.

Pomemben je še zakonsko obvezni časovni okvir za odpoklic; odpoklica namreč ni mogoče predlagati v prvih šestih mesecih po volitvah in tudi ne v zadnjih šestih mesecih pred naslednjimi volitvami.

XIII. GLASOVANJE O ZAUPNICI DRŽAVNEMU ZBORU

Obrazložitev k 115. členu

Glasovanje o zaupnici Državnemu zboru je nov institut volilne zakonodaje, ki temelji na spoznanju, da ljudstvo v teku mandata nima orodja zoper poslance oz. Državni zbor, če pride do izgube zaupanja do te mere, da normalno delovanje Državnega zbora in Vlade ni več mogoče. To morajo volivci izraziti vsaj z 10% podpisov vseh volivcev, da postopek glasovanja o zaupnici parlamentu lahko steče.

Predlog zakona v tem delu zaostruje odgovornost poslancev oz. Državnega zbora kot celote, saj daje volivcem na voljo možnost glasovanja o nezaupnici v teku trajanja mandata in ne, da lahko izrazijo svoje nezadovoljstvo šele ob razpisu novih volitev.

Postopek, ki ga povsem na novo določa zakon obsega 2 fazi, in sicer:

- zbiranje podpisov - najmanj 10 % volivcev;

-glasovanje (volitve) o nezaupnici Državnemu zboru (večina tistih, ki so se glasovanja udeležili ob pogoju udeležbe najmanj večine vseh volivcev)

Predlog zakon v tem členu še določa, da je glasovanje o zaupnice mogoče izvesti samo enkrat v mandatni dobi določenega sklica DZ. Glasovanje o zaupnici tudi ni mogoče pred potekom dveh let od parlamentarnih volitev in ne v zadnjem letu pred naslednjimi volitvami.

Obrazložitev k 116. členu

Ta člen določa postopek prve faze, torej zbiranje podpisov v podporo; zbrati je treba podpise najmanj 10 % volivcev za uveljavljanje zahteve za glasovanje o zaupnici.

Če je podpisovanje uspešno, torej če se zbere vsaj 10% podpisov, se zahteva preda Predsedniku Republike, ki mora razpisati glasovanje, ki se mora izvesti najkasneje v 30 dneh po predaji zahteve.

Obrazložitev k 117. členu

Ta člen določa postopek druge faze, torej glasovanje o nezaupnici, in pogoje, kdaj glasovanje privede do nezaupnice. Predlog zakona določa, da je zaupnica izglasovana, če sta izpolnjena dva pogoja:

-če se glasovanja udeleži večina vseh volilnih upravičencev,

-če se na glasovanju izreče ZA nezaupnico večina tistih, ki so se glasovanja udeležili.

Po izglasovani nezaupnici je Predsednik države dolžan razpisati predčasne volitve Državnega zbora. To je dolžan storiti najkasneje v dveh mesecih.

XIV. NAKNADNE IN PONOVNE VOLITVE

Obrazložitev k 118. člen

Predlog zakona v poglavju o naknadnih in ponovnih volitvah ne spreminja veljavnega besedila ZVDZ

Volitve so naknadne zato, ker niso bile opravljene na dan splošnih volitev, temveč se morajo iz kakršnih koli razlogov izvesti naknadno.

Volitve so ponovne, ker se opravijo še enkrat, potem ko so bile že opravljene, vendar so bile izvedene nepravilno in zato razveljavljene ali, če Državni zbor ali Ustavno sodišče ni potrdil poslanskega mandata.

Ta člen določa, kdaj se opravijo naknadne volitve (če na posameznem volišču ni bilo izvedeno glasovanje), in postopek izvedbe naknadnih volitev (razpiše jih volilna komisija volilne enote). Opraviti se morajo najkasneje v 30 dneh od dneva, ki je bil določen za glasovanje na splošnih volitvah.

Obrazložitev k 119. členu

Ta člen daje opredelitev ponovnih volitev in določa, da so to volitve, ki se opravijo še enkrat, potem, ko so bile že opravljene volitve razveljavljene. Razveljavitev glasovanje na volišču in odreditev ponovnih volitev mora biti uradna; o tem odloči pristojna volilna komisija. Nepravilnosti, zaradi katerih je bila določena razveljavitev volitev morajo biti take, da bi utegnile vplivati na izid volitev.

Predlog zakona tudi določa, kdo razpiše ponovne volitve, in sicer volilna komisija volilne enote. Če je volitve razveljavila Državna volilna komisija, razpiše volitve ta komisija.

Obrazložitev k 120. členu

Ta člen določa še en primer, ko se opravijo ponovne volitve, namreč, če Državni zbor oziroma Ustavno sodišče v primeru pritožbe ne potrdi poslanskega mandata. V tem primeru državna volilna komisija ugotovi, da je potrebno opraviti ponovne volitve, razpiše pa jih Državna volilna komisija

Obrazložitev k 121. členu

Ta člen določa postopek (vsebino razpisa ponovnih volitev) in rok za izvedbo ponovnih volitev. Kar zadeva kandidiranje na ponovnih volitvah, predlog zakona ureja dve možnosti in v tej zvezi določa tudi dva različna roka, in sicer:

- ponovne volitve na podlagi obstoječih kandidatur se opravijo najkasneje v 15 dneh od dneva razpisa volitev.

-ponovne volitve na podlagi novih kandidatur se opravijo najkasneje v dveh mesecih od dneva razpisa volitev.

XV: VARSTVO VOLILNE PRAVICE

V postopku kandidiranja in glasovanja lahko pride do nezakonitosti ali nepravilnosti. Zaradi zagotavljanja enakih možnosti kandidatov, kandidatnih list in volivcev mora zato biti vzpostavljen mehanizem varstva njihove volilne pravice, ki omogoča vlaganje pritožb in njihovo hitro razreševanje na volilne komisije volilnih okrajev in volilnih enot, na državno volilno komisijo, na upravno sodišče in na Državni zbor.

Obrazložitev k 122. členu

V VII. poglavju tega zakona je določen postopek kandidiranja posameznikov oziroma kandidatnih list vključno s pogoji, ki jih morajo pri tem izpolnjevati, kar lahko vodi volilne komisije volilnih okrajev in volilnih enot v zavrnitev kandidatov oziroma kandidatnih list, lahko pa tudi v njihovo neupravičeno potrditev. Zato v tem členu zakon daje možnost ugovora kandidatom oziroma predstavnikom list, ki ga vložijo na pristojno volilno komisijo. Za zagotavljanje volilne pravice tekom priprav na volitve mora biti ugovor vložen v predpisanem kratkem roku, prav tako pa morajo volilne komisije o ugovorih odločiti hitro, to je v roku 48 ur od vložitve ugovora.

Obrazložitev k 123. členu

Ker je volilna pravica ključna državljanska pravica, mora biti njeno varstvo zagotovljeno v čim večji meri. Zato zakon daje kandidatom in predstavnikom list najprej možnost pritožbe na državno volilno komisijo, kolikor menijo, da odločitev volilne komisije volilnega okraja ali volilne enote ni pravilna ali je nezakonita. Državna volilna komisija lahko odločitev prvostopenjskih volilnih komisij razveljavi ali spremeni in sicer najpozneje do objave list kandidatov.

Obrazložitev k 124. členu

V primeru zavrnitve kandidature posameznikov ali kandidatnih list zakon daje prizadetim še tretjo možnost in sicer, da se pritožijo na upravno sodišče. Pritožba na odločbo volilne komisije mora biti vložena v roku 48 ur. Prav tako pa mora biti tudi odločitev o pritožbi, ki jo sprejme senat treh sodnikov, sprejeta v roku 48 ur. S tem je kandidatom ob zanje ugodni rešitvi omogočeno nadaljnje sodelovanje v postopku kandidiranja. Tako je varstvo volilne pravice zagotovljeno v največji možni meri.

Obrazložitev k 125. členu

V VI. poglavju tega zakona so opredeljeni volilni organi, njihova sestava in delovanje, v IX. poglavju pa je določeno, kako poteka glasovanje na voliščih. Če kandidati, predstavniki volilnih list ali volivci sami ugotovijo nepravilnosti pri delu okrajne volilne komisije oziroma volilnega odbora, lahko vložijo ugovor pri volilni komisiji volilne enote najkasneje v treh dneh od dneva glasovanja. Volilna komisija volilne enote mora o ugovoru odločiti v 48 urah. S tem zakon varuje volilno pravico kandidatov in volivcev v samem postopku glasovanja.

Obrazložitev k 126. členu

Ta člen opredeljuje nadzorno vlogo volilnih komisij volilnih enot nad delom okrajnih volilnih komisij in komisij, ki skrbijo za potek volitev na posameznih voliščih. Pri tem je pomembna njena pristojnost, da lahko glasovanje razveljavi, kolikor ugotovi, da so ugotovljene nepravilnosti vplivale na izid volitev. Za odpravo nepravilnosti ima dve možnosti in sicer, da odredi ponovno glasovanje v obsegu, v katerem je bilo le-to razveljavljeno, lahko pa tudi sama volilna komisija volilne enote ugotovi izid glasovanja, na primer če gre za presojo veljavnosti posameznih glasovnic.

Obrazložitev k 127. členu

Ta člen podobno pristojnost daje državni volilni komisiji glede presoje dela komisij volilnih enot, kot jo prejšnji daje komisijam volilnih enot glede okrajnih volilnih komisij. S tem je zagotovljena zakonitost in poštenost glasovanja in njegovega izida.

Obrazložitev k 128. členu

Državni zbor oziroma njegova mandatno-volilna komisija sta najvišji instanci varovanja volilne pravice in odločata o potrditvi mandatov izvoljenih poslancev. Nanju lahko naslavljajo pritožbe kandidati in predstavniki volilnih list, kolikor ne soglašajo z odločitvami državne in drugih volilnih komisij, ki zadevajo izvolitev poslancev in bi lahko vplivale na potrditev njihovih mandatov. Prizadeti morajo vloge posredovati pred sejo mandatno – volilne komisije, na kateri ta obravnava izide volitev, v primeru naknadnih ali ponovljenih volitev pa najkasneje 15 dni po njih. Ta člen določa tudi, kaj mora vsebovati pritožba na Državni zbor oziroma mandatno-volilno.

XVI. KAZENSKÉ DOLOČBE

S kazenskimi določbami se sklène krog odgovornosti. Z njimi naj bi udeležence volilnega postopka odvrčali od kršenja določb tega zakona oziroma od motenja poteka volitev, ki bi lahko vplivalo na njihov izid in na odnos državljanov do te državljanske pravice.

Obrazložitev k 129. členu

Ta člen določa denarne kazni v primeru motenja poteka glasovanja in agitiranja na voliščih z namenom preprečevanja vplivanja na svobodno in tajno odločanje volivcev, kakor tudi vzdrževanja pozitivne podobe volitev v očeh volivcev. Še posebej pa ta člen sankcionira vedenja volivcev oziroma drugih državljanov, ki bi lahko pomenila fizično grožnjo volivcem ali volilnim odborom oziroma komisijam, kot je vnos orožja in drugih nevarnih predmetov na volišča. V skrajnih primerih potrebe po zagotavljanju varnosti na poziv volilnih odborov oziroma komisij dopušča tudi posredovanje policije.

XVII. PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

S prehodnimi določbami ta zakon opredeljuje tekoč prehod iz sedanjega volilnega sistema v novega, ki mu je ta zakon podlaga. Določa dejanja in roke teh dejanja, ki jih morajo sprejeti ustrezni organi za kakovostno uveljavitev zakonskih določb.

Obrazložitev k 130. členu

Z določbo tega člena je zagotovljeno, da zakon ne bi vplival na morebiten potek volilnih postopkov, ki so v teku.

Obrazložitev k 131. členu

Ker ta zakon prinaša precejšnje sistemske spremembe v volilni sistem, bo za njegovo uveljavitev potrebno sprejeti vrsto novih podzakonskih aktov oziroma prilagoditi obstoječe. To vključuje tudi Etični kodeks poslancev. Ta člen k temu zavezuje Državni zbor in Vlado in jima za to daje razmeroma kratek rok..

Obrazložitev k 132. členu

S tem členom zakon zavezuje Vlado, da vzpostavi elektronske volitve kot dopolnitev sedanji obliki glasovanja volivcev. Za pripravo ji daje rok dveh let ob predpostavki, da je za uspešno pripravo in izpeljavo tega projekta potrebno urediti ustrezne podatkovne baze ter razviti in testirati primerno informacijsko podporo. To vključuje razmeroma zahtevno in dolgotrajno ekspertno delo.

Obrazložitev k 133. členu

Gre za tehnično določilo glede veljavnosti prejšnjih členov.

Gradivo pripravila delovna skupina Nacionalnega sveta za demokratično spremembo volilnega sistema.

Ljubljana, december 2021